

УДК 81-119

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ТЕХНІЧНИХ ДОКУМЕНТАХ

Еррера Мендісабаль А. В.

Стаття містить огляд типів культурно-специфічної інформації, а також основних труднощів, з якими стикається перекладач при її відтворенні в технічних документах. Запропоновано також шляхи інтернаціоналізації культурно-специфічної інформації в процесі технічного перекладу.

Ключові слова: лінгвокультура, технічні переклади, культурно-специфічна інформація.

Статья содержит обзор типов культурно-специфической информации, а также основных трудностей, с которыми сталкивается переводчик при ее воспроизведении в технических документах. Также предлагаются пути интернационализации культурно-специфической информации в процессе технического перевода.

Ключевые слова: лингвокультура, технические переводы, культурно-специфическая информация.

The article contains an overview of the kinds of culture-specific information in technical documents as well as major difficulties in rendering it. Some ways of internationalization of culture-specific information in technical translation are also proposed.

Key words: linguoculture, technical translations, culture-specific information.

Сучасна людина знаходиться у кібер-технічному оточенні, оснащеному безліччю пристроїв, апаратів і гаджетів, робота з якими передбачає виконання різноманітних операцій. Як відомо, кожен пристрій супроводжується спеціальним технічним текстом-інструкцією з експлуатації. Навчальні посібники, довідники та інші матеріали науково-технічного характеру також можуть містити різного роду інструкції. Назагал, технічний переклад як особливий вид діяльності є одним із основних і загальноприйнятих засобів міжнаціональної комунікації, за якої перекладач стає посередником в обміні не лише науковою інформацією, а й культурним надбанням націй і народів [4].

Актуальність дослідження особливостей перекладу технічних текстів зумовлена постійним розвитком галузей науки і техніки, безперервною появою технічних інновацій, інформація про які потребує швидкого і якісного перекладу для її подальшого використання. Попередні дослідження в галузі технічного перекладу [1; 2; 5; 6; 9; 10; 11] засвідчили важливість урахування культурно-специфічних особливостей при відтворенні відповідних текстів, а також виявлення прийнятних способів інтернаціоналізації культурно-специфічної інформації.

Протягом останніх десятиріч тлумачення поняття "культура" набуває все більш широкої інтерпретації. На зміну розуміння культури як сукупності матеріальних та духовних здобутків цивілізації прийшло розширене трактування цього терміну, що включає всі особливості історичних, соціальних і психологічних явищ нації. Найчастіше ми говоримо про переклад у межах одного культурного ареалу, який умовно можна назвати європейсько-північноамериканським. У цьому ареалі панівне становище посідають споріднені між собою індосвропейські мови: англійська, французька, російська, іспанська, італійська, українська, німецька, польська. Між людьми, які розмовляють цими мовами, існують істотні культурні відмінності, хоча певні спільні риси менталітету і просвічують крізь них.

Вірне розуміння технічного тексту, як не дивно, залежить від знання культури народу, мовою якого він створювався, тому під час перекладу важливо не лише адекватно відтворити терміни і технічний зміст інструкції або науково-технічної статті, але і приділити належну увагу передачі культурно-специфічної інформації, що її ми розуміємо як "сукупність маркованих знань і уявлень носіїв певної етнокультури" [2].

Культурна інформація включає реалії, константи культури та символи. Реалії – одиниці національної мови, що позначають унікальні референти, властиві

одній лінгвокультурі, проте відсутні в інших. У перекладі існують різні способи передачі інформації, пов'язаної з реаліями: тлумачення, примітки, виноски, коментарі; гіпо-гіперонімічні, гіперо-гіпонімічні, еквонімічні заміни, транскрипція, транслітерація, калькування тощо. Як відомо, орієнтацією на адресата чужої культури обумовлені прагматичні концептуальні перетворення в перекладах – заміна реалій оригіналу реаліями мови перекладу [6].

Складна ситуація виникає, коли перекладається технічний текст з іншого культурного ареалу. У процесі відтворення технічного документу перекладач має бути готовим до присутності у вихідному тексті національного забарвлення, яке не піддається дослівному відтворенню. Тому слід обов'язково володіти "культурною компетенцією", тобто знанням чужої культури, а також інформацією, пов'язаною з країною першоджерела, аби виявити в тексті відповідні культурно-специфічні риси. Основні труднощі, з якими стикається перекладач при відтворенні культурно-специфічної інформації в технічних текстах, можна визначити наступним чином:

1. Система одиниць вимірювання;
2. Стилiстичні особливості;
3. Аббревіатури;
4. Національні стандарти і технічні умови.

Необхідність передачі культурно-специфічної інформації в технічній документації з'явилася дуже давно, тому за таким типом перекладу закріпився термін "локалізація". Адекватне відтворення культурно-специфічної інформації є невід'ємною частиною локалізації, тобто адаптації продукту і супровідної технічної документації до умов прогнозованого ринку збуту. С. Гьорферіх [11] виокремлює два рівні локалізації на рівні тексту: поверхову та глибинну. Перший рівень стосується мови й передбачає функціональну відповідність оригіналу й перекладу (еквівалентний переклад) та адаптацію перекладу для адресата відповідно до скопос-теорії. Згідно з цією теорією, переклад оцінюється залежно від ступеня досягнення перекладачем поставленої перед ним мети. У межах технічного перекладу спеціаліст найчастіше застосовує стратегію доместикації, тобто змінює текст оригіналу так, аби його елементи відповідали культурі адресата.

У ході нашого дослідження ми виділили наступні вимоги, які можна віднести до локалізації:

- правильне застосування правил мови перекладу;
- дотримання термінології замовника;
- послідовність у використанні перекладних термінологічних одиниць;
- відповідність стилю замовника;
- дотримання вказаної термінології, або якщо вона відсутня виконання перекладу відповідно до галузевих стандартів і термінології культури-реципієнта;
- технічна грамотність;
- дотримання форматів цільової мови.

Прикладами поверхової локалізації є адаптація одиниць чужої метричної системи до національної, подання дат, часу та чисел в тексті перекладу в тій формі, що є конвенціональною в межах національної культури-реципієнта. Окремі приклади [5] поверхової локалізації ілюструють таблиці 1, 2:

Таблиця 1

Національні стандарти для одиниць виміру

Одиниці виміру	США, Канада, Велика Британія	Європейські країни
Довжина	дюйм, ярд, миля (сухопутна – 1609 м, миля морська – 1853 м)	міліметр, метр
Об'єм	кубічний дюйм	метр кубічний
Вага	унція, фунт	грам, кілограм
Температура	Фаренгейт	Цельсій

Таблиця 2

Національні стандарти для дати і часу

	Міжнародний стандарт	США	Німеччина	Франція
Дата	Рік/місяць/день – 12.08.1984 (ISO 8601)	Місяць/день/рік – 12.08.1984	День/місяць/рік – 08.12.1984	
Час	hh:mm:ss – 23:15:20 (ISO 8601)	15.10 P.M.	15.10 Uhr або 5:10 Uhr	15h10 або 15:10 h

Другий рівень локалізації передбачає адаптацію тексту до специфічної для певної культури ментальності, системи цінностей, конвенціоналізованих зразків поведінки у певній комунікативній ситуації тощо. Наприклад, інструкції з експлуатації японською мовою детально описують функціональність продукту та створюються у вигляді коміксів, що для користувачів з Німеччиною є неприпустимим. Таким чином, поверхова локалізація відбувається на мовному рівні й межує з перекладом, а глибинна – на рівні адаптації культурних диференцій, що передбачає інший спосіб подання інформації в тексті [5].

Стилістичне оформлення текстів також є культурно вмотивованим та відображає особливу картину світу вихідної культури, що відповідним чином виражається у мові. Цим зумовлюються додаткові труднощі в локалізації, пов'язані з необхідністю пристосування тексту перекладу до нових стандартів та норм, які можуть переноситися з вихідної лінгвокультури до цільової відповідно до типу дискурсу, або навпаки потребувати адаптації та перевираження змісту оригіналу в перекладі відповідно до наявних мовленнєвих традицій цільової мови [5]. Наприклад, німецькомовна інструкція з експлуатації електричного приладу, як правило, починається з пояснення деталей, а потім вже надається інформація про утилізацію та низка вступних зауважень.

Вважається, що читачі здавна знайомі з деякими аббревіатурами. Існують аббревіатури, що належать міжнародним стандартам: наприклад, ES (European Standard), SDA (Smoke Development Industry) [12]. При перекладі з англійської мови перекладачеві слід шукати відповідники в цільовій мові, а потім вирішити, чи слід залишити оригінал в тексті перекладу: ASTM – Американська спільнота з тестування матеріалів (ACTM).

Національні стандарти і технічні умови слід ретельно перевіряти на предмет того, чи належать вони міжнародному, чи національному законодавству. У деяких випадках перекладач може додати пояснювальну примітку до перекладу. Наприклад, при перекладі різноманітних будівничих компонентів компанія Knauf Gips AG додала примітку на початку першої сторінки, яка повідомляла про те, що документ є перекладом, дійсним тільки на території Німеччини, та відповідає чинним стандартам країни [12].

Розглядаючи культурно-специфічні риси технічних документів, слід також зважати і на те, що єдиним засобом міжрегіонального та міжнаціонального спілкування в галузі технологій сьогодні є англійська мова, що забезпечує ефективну міжнародну співпрацю в усіх дотичних напрямках й сприяє частковій декультуризації країн, націй та народів через усунення національних бар'єрів та створення спільної планетарної культури. Щодо інтернаціоналізації культурно-специфічної інформації в технічних текстах рекомендовано дотримуватись наступних вимог:

- використовувати прості граматичні структури;
- уникати вживання неусталених скорочень, сленгу, модних слів;
- подавати номери телефонів згідно з міжнародними стандартами (з міжнародним кодом країни та регіону);
- уживати дати в усталеній для країни формі згідно з нормами ISO 8601;
- подавати час згідно з середньоєвропейським стандартом у 24-годинному форматі (UTC=Universal Time Coordinated), норма ISO 860;
- уживати одиниці виміру відповідно до усталеної метричної системи;

- грошові суми вказувати із зазначенням національної валюти згідно з нормами ISO 4217;

- подавати адреси згідно з усталеним міжнародним зразком із точним заповненням відповідних полів (ім'я, організація, вулиця, місто, країна, поштовий індекс).

Підсумовуючи, слід також зазначити, що культурно-специфічні відмінності, притаманні технічним текстам, часто зумовлюються різними історичними, географічними, економічними й іншими причинами, і тому не завжди можуть бути інтернаціоналізовані. У такому випадку, перекладач стає посередником не лише між мовами, але й між відповідними культурами. Тому освіченість самого перекладача (мається на увазі обов'язкове знання історії, культури, географії, побуту народу, що так чи інакше репрезентується в тексті оригіналу) конче необхідна при перекладі технічних текстів, аби зробити його максимально адекватним і зрозумілим представникам інших культур.

Література

1. Білецька О. О. Культурно-маркована інформація як об'єкт перекладу [Електронний ресурс] / Оксана Олександрівна Білецька. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/35_NG_2016/Philologia/6_216767.doc.htm
2. Жайворонок В. В. Слово в етнологічному контексті / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 1996. – № 1. – С. 7 – 14.
3. Кудрявцева Н. С. Новації у термінологічних джерелах науково-технічного перекладу (англійська мова) / Наталя Сергіївна Кудрявцева // Новітня філологія. – Вип. 15 (35). – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 195 – 204.
4. Онищенко Ю. К. Локалізація програмних продуктів у англо-українському перекладі [Електронний ресурс] / Юлія Константинівна Онищенко. – Режим доступу: <https://mydisser.com/ru/catalog/view/312/865/21877.html>.
5. Особливості перекладу інструкцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=71813>.
6. Лексико-семантичні аспекти проблеми перекладу науково-технічної термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4480/1/2.pdf>.
7. Міщенко А. Локалізація та інтернаціоналізація перекладу у контексті міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / Алла Міщенко – Режим доступу: http://studopedia.su/5_1047_pereklad-terminiv.html
8. Переклад науково-технічних текстів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=730279>.
9. Труднощі перекладу науково-технічних текстів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1408>.
10. Byrne J. Technical translation. Usability strategies for translating technical documentation / Jody Byrne. – Dordrecht : Springer, 2006. – 280 p.
11. Göpferisch S. Textproduktion im Zeitalter der Globalisierung : Entwicklung einer Didaktik des Wissenstransfer / Susanne Göpferisch. – 3. Aufl. – Tübingen : Stauffenburg-Verl., 2008. – 497 S.
12. Olohan M. Scientific and Technical Translation / Maeve Olohan. – London-New York : Routledge, 2016. – 253 p.